

NECATİ ÖNER'İN DEĞER ANLAYIŞI*

Murtaza KORLAELÇİ**

Hocamın değer anlayışını, kendi eser ve makalelerinden yapacağım alıntılarla aktarmaya çalışmanın uygun olacağını düşünüyorum. Aktarmalarındaki noksanlıkların bana ait olacağı açıktır. Milletimiz için çok önemli olan bu değerli görüşlerden tam olarak yararlanmak için, hocamın eserlerine başvurulmasını içtenlikle tavsiye ediyorum. Aktaracağım görüşler okuyucuyu meraka sevk edebilirse, araştırma amacına ulaşacaktır görüşündeyim.

Konumuza bir tanımla başlamak gerekirse şöyle diyebiliriz: Değer, yapıp etmelerimizi ve eylemlerimizi yöneten ilkelere dir.¹ İnsan davranışını yönetecek güçte olan bu ilkenin veya ilkelerin genel bir tasnifini yapacak olursak öncelikle iki grupta ele alabiliriz:

A- Yüksek Değerler: Dinî değerler, mutlak değerler, manevî değerler, ahlâkî değerler, millî değerler, hukukî değerler, idealler, inançlar, dürüstlük, dostluk, sözünde durma gibi değerler bu guruba girerler.

B- Araç Değerler: Yarar ve çıkar alanlarıyla ilgili değerlerdir. Yarar ve çıkarın her türlü, kayırmalar, maddî değerler, hoş olanlar, tutkular, güç, iktidar faktörleri, ün ve şan hırsı gibi değerler bu guruba giren değerlerdir.

İnsanın davranışlarını yöneten bu yüksek değerlerin kaynağı nedir acaba? Bu kaynak insanın kendisi olabilir mi? Yoksa bu ilkeler başka bir güçten mi geldi? Eğer bu ilkelerin kaynağı insanın bizzat kendisi olsa, Sofistlerin iddia ettiği insan her şeyin ölçüsü olmaz mı? Böyle bir durum söz konusu olursa insan, her şeyin ölçüsü olmaz mı? Bu şekilde kabul edilirse insan septiklikten kurtulabilir mi? Bu durum hakikatle ne kadar bağdaşabilir?

Hocam Prof.Dr. Necati Öner'in genelde üzerinde durduğu değerler yüksek değerlerdir. Bunların kaynağı ise Mutlak Varlık'tır, Din'dir. "Din, Aşkın Varlık'tan, yani Allah'tan kaynaklanan değerler sistemidir."² "Allah'a inanma, O'nun bildirdiği emirlere uyma insanı insan yapan değerlerin kaynağını oluşturur."³

* Bu yazı Bahaeddin Yıldız, ed., *Diriliş Yolunda Türk Düşüncesi*, Necati Öner'e Armağan (Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2013) isimli eserin 121-132 sayfalarında yayınlanmıştır.

**Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

¹ Takiyettin Mengüşoğlu, *Felsefeye Giriş* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1983), 135.

² Necati Öner, *Millî Zihniyet ve Millî Birlik* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1986), 20.

³ Necati Öner, *Görüşler* (Ankara: Beyaz Kule Yayınları, 2009), 278.

Değerli bilim adamı hocama göre Allah'a inanmanın iki şekli vardır: 1- Allah kavramına inanmak. 2- Allah'ın gerçek varlığına inanmak. Bu iki iman derecesi ise şöyle açıklanıyor: "1- Allah'ın kavramına inananlar dediğim kimseler, taklidî iman sahipleridir. Bu gibiler, gördükleri din eğitiminin veya içinde yaşadıkları toplumun empoze ettiği değer hükümleri ve kazandırdıkları Allah kavramıyla bu yola girmişlerdir. Bunlar inançlarının tam bilgisine sahip değildirler, çok defa gelenekle kazandıkları Allah inancı, başka ifade ile dinle ilgili yapıp etmeleri genellikle bir alışkanlık eseri olarak sürüp gider.

2- Allah'ın varlığına inananlar dediğim kimseler ise, inançlarının bilinçlerinde olan kişilerdir. Bu gibilerinin imanı, Gazâlî'nin belirttiği gibi 'keşif yoluyla basiret nuru ile perde arkasını görüp yakîn (kesin bilgi) ifade eden bir tasdikten ibarettir'.⁴ Kavram olarak değil de gerçek olarak Allah'ın varlığına inanan kimselerin tüm fiil ve davranışlarını Allah'ın koyduğu değerler yönetir. İnsanın koyduğu değerlerin yerine getirilmesi de ilahî otoriteye dayanan manevî değerlerin varlığına bağlıdır.

Öner'e göre insanın, "Allah'ın istediği şekilde hareket edebilmesi için düşünce dünyasına ait olan bilgilere ihtiyaç vardır. Bu bilgiler insana, Peygamber efendimiz tarafından tebliğ edilen Kur'an-ı Kerim içinde bulunan bilgilerdir. Allah'ın bilgisi mutlak doğru olan bilgidir. Bu sebeple insanın, Kur'an'ın bildirdiklerini doğru anlayıp, onlara uyması lazımdır. Din dersleri bu bilgileri öğrenmek için gereklidir. (...) Kur'an-ı Kerim üzerinde durmak, ondaki mutlak doğruları anlayıp ortaya koymak insanlığın her devirde ihtiyacı olan bir şeydir. Bu ihtiyaç hem mü'min Müslümanlar hem de dinî hakikatlere sırt çeviren zümreler içindir."⁵

Hocama göre iki otorite vardır: İlâhî otorite ve beşerî otorite. Bu iki otorite birbirinden çok farklıdır. "İlâhî otorite içten kontrol eder. Bunu kabullenen fert ondan kaçamaz. Kabullenme bir inanç sorunudur. Bir defa bu iman oluştu mu, fert isteyerek O'nun emirlerine uyar. İnanç devam ettiği sürece ilâhî otoritenin hürriyet için çizdiği sınırı aşamaz ve bundan bir hürriyetsizlik hali duymaz. Bütün hareketleri ilâhî otoritenin kontrolü altındadır.

Beşerî otorite dıştan kontrol eder. Bu sebeple insan zekâsı ondan kaçma yollarını bulabilir. Kontrol dıştan olduğu için, onun göremeyeceği, bilemeyeceği yerleri bulabilir ve orada çizilen sınırı aşabilir.⁶

Düşünürümüze göre "fert üzerinde etkili olan ilâhî otoritedir. Burada

⁴ Necati Öner, *Stres ve Dinî İnanç* (Ankara, 2008), 38-39.

⁵ Öner, *Görüşler*, 175-176.

⁶ Necati Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1999), 356.

fert tam olarak kontrol altına alınır. Beşerî otoriteden kaçış yolları her zaman olabilir. Bu sebeple ilâhî otoritenin etkisinin azalması, insanı her türlü iştah ve isteklerinin tatmini serbestliğine yöneltir. Böyle bir yöneliş kendisini, kendisine yakışmayan durumlara sokar. (...) Bir hayvanın, istek ve iştahını tatmin için nasıl hareket edeceği önceden bilinir. Onlarda güçlü olan içgüdü bu düzenlemeyi yapar.

İnsanın istek ve iştahının tatmininde hayvanlara göre farklılıklar görülür. Bu yöndeki faaliyetlerinde hayvanda bulunmayan utanma, günah, merhamet gibi duyguları ile aklının etkisi bulunur. Akıllı ile insan, istek ve iştah güdülerinin tatmini için sayısız yollar bulabilir, bu bakımdan davranışının nasıl olacağı önceden kestirilemez. Yani bu hareketleri hayvanlarınkı gibi önceden planlanmamıştır. Akıl insanın yararına olabileceği gibi kötülüğüne de yol açabilecek imkânlar sağlayabilir. Aklın olumlu yolda kullanılmasını temin eden, insanın değerler sistemidir. Bu sistemin teşekkülünde hayvanda bulunmayıp insanda olan, utanma, günah, merhamet gibi duygular başrolü oynar. Bütün bunlar insanın manevî tarafını teşkil eder. Maddî bakımdan, diğer hayvanlarla aynı şeylere sahip olan insan manevî tarafı ile onlardan ayrılır. Değerlerden uzaklaştıkça diğer hayvanlara yaklaşır.

Değerlerin ve üstün duyguların korunmasında en güçlü otorite ilâhî otoritedir. (...) İnsan maddî ve manevî tarafı olan bir bütündür. Eğer manevî tarafı olmazsa diğer hayvanlarla aynı duruma düşer ve akıl sahibi olduğundan onlardan daha zararlı olur. İnsanın insanî tarafta kalması ancak değerlerine, üstün duygularına sahip çıkması ile mümkündür. Bunları hiçe sayan bir serbesti insan hürriyeti değildir. Onlardan uzaklaşma, insanî olandan uzaklaşmadır.⁷

Öner'e göre Allah inancına bağlı hürriyet bir dini gerektirir. Dolayısı ile "insan hürriyetinin sınırı büyük ölçüde dinî değerler tarafından çizilir. Devrimizde insanın Allah'sız bir hürriyete sahip olduğu fikri yaygındır. Dini değerlerin etkisi azalmıştır. (...) İnsanı insan kılan onun bağlı bulunduğu değerler sistemidir. (...) İnsan diğer hayvanlardan yalnız akıl ile değil, bir değere bağlanması, değer koyması ile de ayrılır. (...)

Değerler, asıl gücünü inanmada gösterir. En sağlam değerler hem inanç, hem korku bakımından dinî değerlerdir. Çünkü bu değerlerin arkasında ahiret fikri ebedî hayat bulunur.⁸

Bir değere inanma ya karşılıksız olur veya o değerın müeyyidelerinin ortaya koyduğu korkuya bağlı olur. Korku inancı sağlar. Her iki halde de değere bağlılık samimi olur. Bir de değere bağlılığı sadece çıkar için olan değer istismarcısı sahte insanlar vardır. Dinin emirlerine bağlı olan bir

⁷ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 357-358.

⁸ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 398-399.

insan, “o hareketi sırf dinin emri diye veya Allah korkusu ile yapıyorsa, onun dinî değerlere bağlılığı samimi ve eğilimi olumludur.

Eğer o hareketi, Allah korkusu veya dine saygısından değil de, dine saygı duyanlar nezdinde itibar kazanmak, dilimizdeki güzel bir deyimle ‘desinler için’ yapıyorsa onun bu hareketi sahtedir ve eğilimi olumsuzdur.”⁹

Yıkılan manevî değerler asırların birikimiyle yerleşmişlerdir. İnsan varlığını bunlar sayesinde devam ettirmiştir. “Değerlere karşı görülen isyan hareketinin, bir değer değişmesinin, iyiye doğru bir gidiş olarak yorumlanmaması icap eder. Çünkü yıkılan değerlerin yerine yenileri konmuyor, mevcutlar kaldırılıp insanlar boşluğa terk ediliyor. Fertler arası ilişkiler bir kayda tabi tutulmaksızın, diğer hayvanlar gibi anlaşılacak isteniyor.”¹⁰

İnsan zekâsının hiçbir kayda tabi tutulmaksızın kullanılması büyük sakıncalar doğurabilir. Önemli olan bu yeteneğin olumlu yönde kullanılmasıdır. Akıl gücüyle elde edilen nükleer silahlar, İkinci Dünya harbindeki gibi insanlığın imhası için kullanılacağı gibi, aynı güçle elde edilen tıbbi bir buluş ve bir teknik alet insanlığın ihyası için de kullanılabilir. “İnsanın akıl gücünü hiçbir alanda olumsuz yönde kullanmaması için kayıtlanması gerekir. Bu da bir anlamda hürriyetinin sınırlandırılmasıdır. İnsanda bu sınırlandırmayı yapan, değerler sistemidir. İnsan böyle bir sınırlandırmaya tabi tutulmazsa en tehlikeli bir yaratık olarak ortaya çıkar. Tehlike onun akıl gücüne sahip olmasından gelir. Diğer hayvanlar içgüdülerıyla hareket ettiklerinden hareketleri sınırlıdır. Herhangi bir etki karşısında, nasıl davranacağı önceden kestirilebilir. İnsan böyle değildir. Bir olay karşısındaki vaziyet alışında en büyük rolü zekâ oynar. Hele değer kontrolü dışında bulunan bir insanın davranışlarının önceden kestirilmesi mümkün olmaz. Öyle ise, insanın zekâ denen tehlikeli olabilecek aleti değerler kontrolü altında kullanması, insanın mecbur olduğu toplum hayatı için kaçınılmaz bir gerekliliktir. Din, ahlak ve hukuk değerleri, işte böyle bir gerekliliğin sonucu olarak, bir açıdan insan hürriyetini, insanın hayrına olmak üzere kısıtlayan unsurlardır.”¹¹

İnsan, Allah’tan kaynaklanmayan kayıtlardan kaçabilir. Beşeri yasa ve emirlerin erişemeyeceği yer ve zaman bulabilir. Bunları çığneyebilir. İnsanın kaçamayacağı, ondan kurtulacak yer ve zaman bulamayacağı varlık Allah’tır. Allah’a inanmayan bir insanın değişmeyecek değerleri bulunmaz. Dostoyevski’nin “Eğer Allah yoksa her şeye cevaz vardır” ifadesi bu gerçeği ortaya koyar. Hocamız Öner’e göre “insanı kontrol altına alıp onu olumlu istikamete sevk etmede hukuk kuralları tek başına yetmez. Sorumluluğun

⁹ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 400.

¹⁰ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 401.

¹¹ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 402.

sağlam kaynağı insanın iç kontrolüdür. İç kontrol ancak Aşkın bir Varlık'a bağlanmakla güçlü olur. Kendisini Aşkın bir Varlığın kayıtlayıcılığının etkisinde hissetmeyen insan, Hobbes'in 'insan insanın kurdudur', sözünü doğrulamaktan öteye gidemez. (...)

Huzursuzluğun asıl sebebi insanlığın içinde bulunduğu değer buhranıdır. İnsan, aşkın ve mutlak olan değere bağlı olmamanın, Allahsız hürriyetin, başka ifadeyle Allah'a ve O'nun kayıtlayıcılığına inanmayışının sıkıntısını çekmektedir. İnsan, aşkın bir değere içtenlikle yönelirse, bilim ve tekniğin her nimeti onun huzuruna huzur katar; aksi durum, medeniyetin ve insanlığın yok olması sonucunu doğurabilir.”¹²

Öner'e göre “insanın bağlı bulunduğu değerler sistemi onun manevî dünyasını oluşturur. Gurur, şeref, ahlâk, adalet, iman vs. hep bu sistemin içerisinde yer alır. Bunlarsız bir insan düşünülemez. (...)

İnsanın maddî tarafı nasıl gıdalanma ile devam ederse manevî tarafı da, ancak onun bağlı bulunduğu değerlerin hakim olduğu cemiyet içinde gereği gibi yaşanmasıyla devam eder. Bir ferdin bağlı olduğu cemiyet onun mensup olduğu millettir.”¹³

Kabul ettiği değerleri çığnenen, başka bir inanca zorlanan bir insanın huzur ve mutluluk içinde yaşaması mümkün değildir. Böyle bir duruma düşmemek için millî şuurun canlı ve millî birliğin güç olması zorunludur. “Bir milletin fertlerinin o milletin millî kültürünü teşkil eden değerleri kabullenmesi, onları içinde yaşatması, onlarla bütünleşmesi, ona bir zihniyet kazandırır ki işte bu zihniyete millî zihniyet denir. Bir millete millî birliği sağlayan esas unsur bu zihniyettir. Bu zihniyet o milletin fertlerinin düşüncelerini sevk ve idare eder. (...)

Çocukta millî duyguların uyanması ailede başlar, okulda gelişir, yaygın eğitimle canlılığı ve devamlılığı sağlanır. Öyle ise yeni nesillerin bu değerlere bağlanıp onları kabullenmesi istikametinde bir eğitime hem ailede hem de örgün ve yaygın eğitimde yer verilmesi, millî birlik açısından kaçınılmaz husustur.”¹⁴

Değerli hocam Öner, eğitimle ilgili ve üzerinde durulması gereken değerleri şöyle sıralıyor:

1- Vatan Sevgisi: “Vatan hem maddi imkânlar sağlar, hem de geçmişle bağ kurarak kök kazandırır. Yaylaları, ovaları, gölleri, ırmakları, denizleri, ormanları ve madenleriyle sağladığı maddi imkânları yanında, üzerinde

¹² Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 403-404.

¹³ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 268.

¹⁴ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 280.

taşıdığı ata yadigarı kültür varlıkları ile bir coğrafi bölge üzerinde yaşayan millet için, bir tabiat parçası olmaktan çıkıp, kutsal bir yer, vatan olur. Ve bu yüzdendir ki gerektiğinde onun uğrunda ölünür. (...) Ferdî hafızanın dayanağı beyin olduğu gibi, içtimai hafızanın dayanağı da vatandır.”¹⁵

2- Millî Dil: Fikirler, duygular başkalarına dille aktarılır. Bir arada yaşamak, belli bir mekânda faaliyet göstermekle değil, ortak değerler ve ortak fikirlerle mümkün olur. Bu ortaklığın varlığını gösteren de müşterek dildir. Bizi millet olarak birbirimize bağlayan ise Türkçedir.

Üst düzeyde bilim ve tefekkür, zengin ve gelişmiş bir dil ile olur. Bir dilin gelişip gelişmemesi o dili kullananların yeni kavramlar elde etmek ve yeni kavramları kendi dilinin kelimeleriyle karşılamakla elde edilir. “Yabancı dille yapılan tefekkür ve bilim taklitçi olmaktan ileri geçemez. Yaratıcı düşüncüyü insan ana dili ile sağlayabilir. (...) Bilim ve tefekkürün gelişmesini istiyorsak millî dilimiz olan Türkçeye önem vermeliyiz.”¹⁶

Hür olmayan ülkelerde eğitim ana dille değil başka bir dille yapılır. Millî kültürün temelini ana dil oluşturduğu için, sömürücüler millî kültürü öldürüp millî şuurun uyanmasına engel olmak gayesi ile kendi dil ve kültürlerini hakim kılmaya çalışırlar. “Dilimizi ilmin ışığı altında geliştirip korumak ve ona layık olduğu değeri vermek millî varlığımızı ilgilendiren millî bir görevdir. (...) Bir kişi doğruluğuna kesinlikle inandığı fikrini çoğunluk istemiyor diye, açıklamadan kaçınmamalıdır. İnsanın kendine ve toplumuna karşı olan sorumluluğu bunu gerektirir hele bu fikir, o kişinin mesleği ile ilgili ise sorumluluk derecesi daha da artar.”¹⁷

Düşünürümüze göre dil, zenginliğini felsefî ve ilmî kavramları karşılamakla kazanır. Bir dilin bilim dili olması ise o dilin öğretim dili olmasıyla mümkündür. 18.yüzyılın sonunda öğretim dili olmaya başlayan Türkçe o zamandan beri büyük ilerleme kaydetmiştir.¹⁸

Sağlıklı millet maddî ve manevî yönden güçlü olan millettir diyen Öner şöyle devam ediyor: “Maddî yönden güçlü olma demek bilim ve teknolojinin sağladığı en son imkânlarla sahip olma ve kullanma düzeyinde bulunma demektir. Manevî yönden güçlü olma, toplumu kendisi yapan değerlerin canlılığını sürdürmesi, başka ifadeyle o değerlerin toplumun fertlerinde yaşanmasıdır.”¹⁹

Yabancı dil nakilcilikten öteye götüremez. Yabancı kelimeler girdiği

¹⁵ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 280-281.

¹⁶ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 282.

¹⁷ Necati Öner, *Dil Üzerine* (Ankara, 2004), 9-10.

¹⁸ Öner, *Dil Üzerine*, 13.

¹⁹ Öner, *Dil Üzerine*, 16.

her dilde bir yama gibidir. Yama kelimelerle derin düşünme imkânsızdır. Yeni kavram ifade edilecek kelimeler dilin kendi içinden üretilmelidir. Kelimeleri yabancı dilden alma bir zihin tembelligidir. “Türkçenin gelişmesini engelleyen tutumlardan birincisi, yabancı dil hayranlığıdır. Bu hayranlık yabancı dil öğrenme şeklinde ortaya çıksa faydalı bir tutum olurdu. Bizdeki hayranlık, kendi dilini, Türkçeyi küçük görme, değer vermeme, başka bir dili Türkçeden üstün tutma şeklinde oluyor ki, işte marazî olan bu haldir. (...)

Ticaret yerinin adını yabancı bir dille ifade etme, bir aşağılık duygusunun tezahürü olsa gerektir. İş yerinin adını yabancı bir dilden koyma bir üstünlük, bir seçkinlik ifadesidir. Eğer Türkçe ifade etse değerinin düşeceği endişesidir.”²⁰

Değerli hocam Öner’e göre “bir toplumu kendisi yapan değerleri vardır. Onlarla diğer toplumlardan ayrılır. Bu değerler o toplumun kişiliğini sağlar. Bir toplumun değerleri, onun ana dilinde anlam kazanır. Bu sebeple ferdi bilinç, ana dilde kolektif bilince bağlanır. Bu bakımdan bir toplumun ana dili, kişiliğini korumada başrolü oynar. (...) Bir toplumun maddî ve manevî kalkınması kullandığı ana diline sıklıkla sıkıya bağlıdır.”²¹ Her toplumun kendi dili ile âleme bakması “o toplumun ‘ben’ini oluşturur. Onu kendisi kılar, başkalarından ayırır. Bu açıdan bakınca diyebiliriz ki, bir toplumu millet yapan öğelerin başında dil gelir.”²²

3- Din

Mutlak Varlık’la karşılıklı ilişki ancak din yolu ile mümkün olur diyen hocam dini şöyle tanımlıyor: “Din, Allah’ın, insanlara nasıl hareket etmesi gerektiğini peygamberler vasıtasıyla bildirdiği değerler sistemidir.”²³ Din olarak kabullendiğimiz İslâmiyet, milletimizin fertlerini birbirine bağlayan en güçlü yüksek değerdir. Dolayısıyla “din derslerinin okullarda mecburî kılınması millî birliği sağlama yolunda atılmış çok önemli bir adımdır. Din derslerinin mecburi kılınışı laikliğe, Atatürkçülüğe aykırıdır diyen, uygun görmeyip buna itiraz edenler vardır. Böyle bir iddia temelsizdir. Din derslerinin mecburiyetine karşı çıkmak, din aleyhtarlığının bir belirtisidir. Bunun laiklikle Atatürkçülükle bir ilgisi yoktur. (...)

Yetişen nesillere nasıl kendi milletinin dili ve tarihi öğretiliyorsa dini de öğretilmelidir. Diğer kültür unsurlarını büyük ölçüde etkileyen dinin, milli kültürü anlama bakımından, yeni nesillere öğretilmesinde zaruret vardır. Vatan duygusunun oluşmasında, tarihin akışında, ahlâkın şekillenmesinde,

²⁰ Öner, *Dil Üzerine*, 24-25.

²¹ Öner, *Dil Üzerine*, 34.

²² Öner, *Dil Üzerine*, 42.

²³ Öner, *Stres ve Dini İnanç*, 53.

terbiyenin oluşumunda dinin rolü inkâr edilebilir mi? İslamiyet millî kültürümüzün her unsuruna nüfuz etmiş, adeta Türkün millî dini olmuştur. İslâmlığı kabul eden boylar Türk kalmış, etmeyenler Türklüklerini unutmuş, başka millet olmuştur. (...) Dinin fert ve toplum üzerindeki olumlu etkisi dikkate alınınca değeri daha da ortaya çıkar.”²⁴

Dini değerlere bağlı olan bir kimse “her şeyi bilen, her şeye kadir bulunan Mutlak Varlık karşısında, kendini sorumlu hisseder. Sürekli olarak O’nun kontrolü altında hisseder. Başka bir deyişle içinde bir müfettişin bulunduğunu hisseder ve hareketlerini ona göre ayarlar. İmanlı kişi sorumluluklarını bilen kişidir. İnanan insanın Allah’a karşı kendisine karşı, topluma karşı vazifeleri vardır. (...) Aynı mukaddes değerlere inanan insanlar birbirlerine daha yakın olurlar. Din, birlik duygusunu geliştirip, insanlar arasında birlik bağını kuran en önemli ve en başta gelen unsurdur.”²⁵

İnsanlar arasında birlik bağını kuran en üstün değer olan dinin hürriyet açısından durumu nedir? Diğer hürriyetler arasındaki yeri nedir? Din hürriyetinin diğer hürriyetlerden öz bakımından farklı olduğunu ifade eden hocam şöyle diyor: “Din hürriyetinin esası, Mutlak bir Varlık’ın emirlerini yerine getirmek için serbestlik halidir. Böylece din hürriyetinin alanı Mutlak kaynak tarafından tayin edilmiştir. Diğer hürriyet alanları ise, pozitivist anlayışın zannettiği gibi kanunlar tarafından tayin edilmiş değildirler. Kanunlar zaman ve mekana göre değişir ama, hürriyet alanları idealde hep aynı kalır. Bunlar insanın varlığıyla ilgilidir. Bu sebeple kanunlardan değil, insan varlığından doğarlar. (...) Hürriyet olmadan hürriyet alanları düşünülebilir ama, Tanrı olmadan din, dolayısıyla din hürriyeti düşünülemez. Din hürriyeti bir vazifenin yerine getirilmesi için, inanan bir insanın hakkı olarak ortaya çıkar. Diğer hürriyetler, insanın çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için doğan haklardır.”²⁶

İnsanı hayvanlardan ayıran en önemli hususlardan biri de, insanı insan yapan değerlere bağlı olmasıdır. “İnsanlık bir medeniyet bunalımı içerisinde. Bu bunalımın sıkıntısının Türkiye’de daha şiddetli olmasının sebebini, asırlar boyu milletimizi oluşturan değerlere bağlılığın zayıflamasından aramak lazımdır.”²⁷

Bir yerde din hürriyetinin olup olmadığı eylem hürriyeti ile ortaya çıkar. Düşünürümüze göre eylem zihinde verilen bir kararın zihin dışındaki

²⁴ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 283-284.

²⁵ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 285.

²⁶ Necati Öner, *İnsan Hürriyeti* (İstanbul, Selçuk Yayınları, 1982), 116.

²⁷ Murtaza Korlaelçi, “Necati Öner’in Hürriyet Anlayışı,” *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* XL, (1999): 64.

uygulamasıdır. Başka bir ifadeyle “eylem, seçme ile tesvit edilen hedefe ulaşmak için gösterilen faaliyettir; düşüncenin dışına aksettirilmesidir. İnsan hürriyetinin olup olmadığının bilincine bu faaliyetle varır.”²⁸

Kanaat, inanç ve düşünce gibi ruhî olaylara zihin içinde müdahale edilemez. “Mesela zihin alanında bir hürriyetin engellenmesi olmaz. Bu bakımdan din ve fikir hürriyeti ancak eylemde söz konusudur. Eğer, ibadette serbestlik yoksa orada din hürriyetinden, eğer fikirleri başkasına aktarmakta serbestlik yoksa orada düşünce hürriyetinden bahsedilemez. Din hürriyetinin esası ibadet, düşünce hürriyetinin esası ifade hürriyetidir.”²⁹

Din hürriyetinde eylem, Mutlak Varlık'ın emirlerini yerine getirmektir. Değerli bilim adamımıza göre “Mutlak Varlık'ın emirlerinin yerine getirilmesi inanan insan için mecburî (obligatoire)dir. Emirlerde zorunluluk, ancak Mutlak bir Varlık'ın emirlerinde bahis konusudur. Bunun dışındaki emirler olumsaldır. O halde zorunluluğuna inanılan bir emrin yerine getirilmemesinin insan üzerinde bırakacağı etki ile, zorunlu olmayan emrin yerine getirilmesinin etkisi bir olamaz.”³⁰

Din hürriyeti, bir vazife duygusu oluşu ile diğer hürriyetlerden ayrılır. Hocamın ifadesiyle “aslında dinî eylem, bir vazifenin yerine getirilmesidir. İnanan kişi için bu vazifeyi veren, Mutlak Varlık olan Allah'tır. İnsan, Allah'ın buyruğu karşısında kendisini sorumlu görür. Allah tarafından verilen emrin zorunlu olduğuna inandığı için, onun mutlak olarak yerine getirilmesine kanidir. Böyle bir vazifeyi yerine getirirken karşılaşılabilecek her engel, onda büyük bir ıstırap kaynağı olur.”³¹

4- Milli Tarihe Bağlılık

Millet asırların oluşumu neticesinde meydana gelmiştir. Aynı amaç için birlikte yaşayan insanlar, “yıllar boyu meydana getirdikleri değerlerle millet haline gelirler. Bu değerler milleti yapan unsurlardır. (...) Değerler milletin kökleridir. Oluşum süreci köklerin derinliğini ifade eder. Köklerin kuvvetli oluşu milletin güçlülüğünü ifade eder. Kökünden kopan millet nebalar gibi ölüme mahkumdur.

Değerlerin zaman içinde gelişimi, oluşumu, seyri o milletin tarihidir. (...) Atalarımızın geçirdikleri kötü günler üzüntülerimizin, iyi günler sevinç ve iftiharımızın kaynağıdır. Bu duygular milletin hayatta bulunan fertlerini birbirine bağlayan manevî bağlardır. Bu bağlar milli birliğin

²⁸ Öner, İnsan Hürriyeti, 69; Tercüman Gazetesi (01.08.1982).

²⁹ Necati Öner, “Yeni Tasarıda Din Hürriyeti,” *Tercüman Gazetesi* (1982).

³⁰ Öner, İnsan Hürriyeti, 93.

³¹ Öner, İnsan Hürriyeti, 101.

önemli sebeplerindendir. (...) Ataları gibi davranarak, gelecek nesillere aynı heyecanı duyacak değerler bırakılırsa, millî tarih içinde birlik sağlanır ve millet hayatıyet yolunda devam edip gider.”³²

Değerli hocama göre, “kendi millî değerlerini yaşatmayan toplumlar millet olma vasfını kaybetmiş, kişiliksiz toplumlardır. Kişiliğini kaybeden bir toplum da kişiliği olan başka bir toplumun esiri olur ve onun içinde erir.”³³ (...) Milletın tarihi değerlerini küçük göstererek, hatta onları inkâr ederek millî tarih şuurunun gelişmesini önlemek, millî birliğin temininde önemli rol oynayan dini değersiz gösterip fertlerin dine bağlanmalarına engel olmak, o millete dost olmayanların hedeflerinin başında gelir. (...)

Millî kültür içinde yabancılaşanların sayısı arttıkça milletin aldığı yara büyür, millî zihniyet zayıflar. (...) Bir ülkede millî zihniyet sönük, devlet zayıf düştümü, milleti bölücü, memleketi parçalayıcı akımlar kol gezer.”³⁴

Kur’an’ın belirttiği insan tipini, Hz. Muhammed’in “iki günü birbirine eşit olan ziyandadır” hadisi ile ifade eden Öner şöyle diyor: “Hadiste işaret edilen, her günü daha iyi kılacak şartlarla geleceğe atılmayı gaye edinen insan faal insan tipidir. Uyku hali, bu faal insan tipi yerine uyuşuk, başkasına tabi, halini değiştirmek istemeyen, durgun insan tipi ortaya koydu. Batı dünyasında tam aksi istikamette gelişen insan, İslâm dünyasını hakimiyeti altına aldı. Haçlı seferleriyle yok edemediği İslâmı, geliştirdiği kültürü ile uyuttu, onun gelişmesini engelledi. (...)

Bütün dünyada olduğu gibi, İslâm ülkelerinde de Marksizm planlı, programlı bir faaliyete girişmiş bulunmaktadır. İslâm’ın ruhuna bağlı kalındığı ölçüde bu faaliyetler etkisiz kalacaktır.”³⁵

Değerli hocam bu husustaki kanaatini şöyle belirtiyor: “Dünyayı kasıp kavuran tethiş ve anarşinin, teknolojinin sağladığı bütün imkânlarla rağmen insanların mutsuz ve huzursuz oluşunun asıl kaynağı, insanla Mutlak Varlık arasındaki bağın kopmuş olmasında aramak lazımdır. Halin devamı insanlığın sonu olur. Kurtuluş bu bağı yeniden kurmakla olur. Bu bağın en sağlamı İslâm’dır, kurtuluş ondadır. (...) İnsanlığın bu yolla aydınlığa çıkacağına inanıyorum. (...) Egoizmin doğurduğu nemelazımcılık duygusu, hakkı korkuya kurban etme eğilimi, vazife duygusunun zayıflığı, hoşgörüden mahrum bir zihniyete sahip olma vs. (...) bütün bunlar sağlam bir değer sistemine sahip olmayışımızın belirtileridir.”³⁶

³² Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 285-286.

³³ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 287.

³⁴ Öner, *Felsefe Yolunda Düşünceler*, 290.

³⁵ Öner, *Görüşler*, 269-270.

³⁶ Öner, *Görüşler*, 270-271.

Düşünürümüze göre pozitivism, insanı tek taraflı ele aldığı için, onu yalnızca fenomenler âlemi içerisine sıkıştırmıştır. Aşkın Varlığı ve o varlıkla insan ilişkisini yok saymıştır. Günümüz dünyasındaki sıkıntının kaynağı bu durumdur. Hocama göre, “kurulacak yeni sisteme, millî ve manevî değerlere saygılı, onları fertlere kazandırıcı bir ahlâk anlayışı ile çağdaş ilmin verilerine dayalı, ilmî zihniyetin gerektirdiği dogmatizmden uzak nesiller yetiştirecek hürriyetçi bir felsefe hakim olacaktır.”³⁷

Manevi değerlerimizi yok etmeye çalışan dinsizlik “genellikle iki felsefi temelden kaynaklanmaktadır; biri pozitivism diğeri marksizmdir. Her iki felsefe de bir Mutlak Varlık’ın yani Allah’ın mevcudiyetini kabul etmez. Böyle olunca ikisi içinde bir din gereksiz, modası geçmiş, hatta zararlı bir kurumdur. (...) Herhangi bir dini kabul etmeyen sadece bu iki felsefe değildir. İlk Çağ materyalistleri ile modern materyalistleri, Nietzsche ve J.P.Sartre felsefelerini de bu arada saymak lazımdır.”³⁸

Yeni nesilleri din aleyhtarı yıkıcı akımlara karşı donanımlı yetiştirmek gerekir. Bu da onlar dinî ve millî değerlerini öğretmek ve hayatlarına girdirmekle sağlanabilir. Hocamın ifadesiyle “din aleyhtarı faaliyetler, Marksistler dışında hiçbir ülkede, bizdeki kadar etkili olmamıştır.”³⁹

Kaynakça

Korlaelçi, Murtaza. “Necati Öner’in Hürriyet Anlayışı.” *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 40 (1999): 45-78.

Mengüşoğlu, Takiyettin. *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1983.

Öner, Necati. “Yeni Tasarıda Din Hürriyeti.” *Tercüman Gazetesi*, 1982.

Öner, Necati. *Dil Üzerine*. Ankara, 2004.

Öner, Necati. *Felsefe Yolunda Düşünceler*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.

Öner, Necati. *Görüşler*. Ankara: Beyaz Kule Yayınları, 2009.

Öner, Necati. *İnsan Hürriyeti*. İstanbul: Selçuk Yayınları, 1982.

Öner, Necati. *Millî Zihniyet ve Millî Birlik*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1986.

Öner, Necati. *Stres ve Dinî İnanç*. Ankara, 2008.

Tercüman Gazetesi. 1 Ağustos 1982.

Yıldız, Bahaeddin. ed. *Diriliş Yolunda Türk Düşüncesi: Necati Öner’e Armağan*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2013.

³⁷ Öner, *Görüşler*, 273.

³⁸ Öner, *Görüşler*, 280.

³⁹ Öner, *Görüşler*, 286.

